

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ФІЛОСОФІЯ.
ПЕДАГОГІКА.
СУСПІЛЬСТВО**

Збірник наукових праць РДГУ

Випуск 1

Засновано у 2011 році

Рівне – 2011

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60
Ф-561

Рецензенти: **Закович М.М.** – д. філос. н., професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Лісова С.В. – д. пед. н., професор, директор Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, дійсний член АПСН;

Троян С.С. – д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету

Ф-561 **Філософія. Педагогіка. Суспільство :** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 1. – Рівне : видавець О. Зень, 2011. – 319 с.

ISBN 978-617-601-024-1

Концепція збірника базується на науковій актуалізації методологічних засад гуманітарного знання і висвітленні духовно-практичного потенціалу наук про людину і суспільство. Розрахований на фахівців гуманітарних і соціально-політичних наук.

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60

ISBN 978-617-601-024-1

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2011

Головний редактор:

Шугасва Л. М. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Булига І. І. – к. філос. н., доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету (відповідальний редактор);

Вербець В. В. – д. пед. н., професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Гон М. М. – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету;

Докаш В. І. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Дем'янюк Т. Д. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Дичківська І. М. – к. пед. н., професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН (відповідальний редактор);

Жилюк С. І. – д. і. н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Литвиненко С. А. – д. пед. н., професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І. В. – д. пед. н., професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН;

Павелків Р. В. – д. псих. н., професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету, академік Академії наук Вищої школи України;

Пальчевський С. С. – д. пед. н., професор кафедри загальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко О. Б. – д. пед. н., професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН;

Постоловський Р. М. – к. і. н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, ректор Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, член-кореспондент АПСН;

Саух П. Ю. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, ректор Житомирського державного університету імені Івана Франка, академік Академії наук Вищої школи України;

Стоколос Н. Г. – д. і. н., професор, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету;

Швецова-Водка Г. М. – д. і. н., професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яроцький П. Л. – д. філос. н., професор, головний науковий спеціаліст Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 10 від 27 травня 2011 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія KB № 17745-6595P

Адреса редакції: кафедра філософії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027

ЗМІСТ

Філософія

<i>Гур'янова І. Е.</i>	9	Принцип об'єктивності історії та історичного в пізнанні соціальних явищ
<i>Заглинська Л. В.</i>	22	Філософія економіки ХХ ст. в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій
<i>Коберник Н. І.</i>	35	Феномен Кирила і Мефодія: культурно-релігійний аспект
<i>Шугаєва Л. М.</i>	46	Ідейно-світоглядна трансформація православного сектантства в Україні
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.</i>	54	Глобалізація та іслам
<i>Шевчук К. С.</i>	64	Основні аспекти теорії цінності Романа Інгардена
<i>Шевчук Д. М.</i>	76	Постмодерні виміри політичної філософії

Педагогіка

<i>Безкорвайна О. В.</i>	90	Проблема особистісного самоствердження в педагогічних дослідженнях
--------------------------	-----------	--

<i>Генсіцька- Антонюк Н. О.</i>	102	Роль системи освіти у формуванні гендерної ідентичності особистості
<i>Гудовсек О. А.</i>	110	Естетичне виховання в філософському ракурсі (історичний аспект)
<i>Дем'янюк Т. Д.</i>	120	Теоретико-методологічні засади формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця
<i>Дичківська І. М.</i>	129	Інноваційні підходи у побудові виховного простору школи Саммерхілл
<i>Кособуцька Г. П.</i>	141	Діалогічний рівень підготовки майбутнього педагога: теоретико-методологічні основи
<i>Петренко О. Б.</i>	154	Гене́за гендерного підходу до освіти у контексті української філософської думки
<i>Поніманська Т. І.</i>	165	Гуманізм як ціннісна характеристика педагогічної діяльності
<i>Пироженко Л. В.</i>	176	Проблеми підручникотворення у період реформування змісту загальноосвітньої школи (1964-1976 рр.)
<i>Рицька Н. Ф.</i>	186	Педагогічні аспекти гендерного виховання молодших школярів

<i>Сорочинська Т. А.</i>	195	Становлення професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1941 рр.)
<i>Тимочко І. Б.</i>	206	Особливості організації напрямів просвітницької діяльності православних братств Волинської губернії
<i>Ціпан Т. С.</i>	217	Формування громадянськості у підлітків в умовах дитячо-юнацьких об'єднань

Суспільство

<i>Булига І. І.</i>	228	Релігійно-церковне життя Волині у контексті політичних трансформацій (1939-1941 рр.)
<i>Ворон О. П.</i>	238	Місіонерська діяльність Римокатолицької церкви в умовах незалежності української держави
<i>Гон М. М.</i>	250	Забезпечення прав етнічних меншин у Другій Речі Посполитій
<i>Дубей В. І.</i>	262	Правові засади співпраці України з ЄС у галузі міжнародних автомобільних перевезень

<i>Жилюк С. І.</i>	272	Роль духовенства Волині–Житомирщини у соборному русі 1920-х рр.
<i>Мишков В. Я.</i>	286	Діяльність митрополита Адріана (Четвергова) в контексті модернізації Російської Старообрядницької православної Церкви
<i>Слесаренко А. В.</i>	296	Чеський андеграунд 70–80-х років ХХ ст.: історико-культурний аналіз
<i>Шеретюк Р. М.</i>	305	Окремі аспекти конверсії греко-уніатів Правобережної України до римо-католицизму наприкінці ХVІІІ ст.

8. Шкаровский М. В. Иосифлянство – течение в Русской православной Церкви / М. В. Шкаровский. – Спб. : Мемориал, 1999. – 310 с.
9. Шугаєва Л. М. Православне сектантство в Україні: особливості трансформації / Л. М. Шугаєва. – Рівне, 2007. – 320 с.

УДК 297.1

Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ІСЛАМ

В статті розкриваються питання становлення цивілізаційної єдності світу та певні аспекти ісламського виклику глобалізації.

Ключові слова: іслам, глобалізація, глобалізаційні виклики, цивілізація, суспільство.

В статье раскрываются вопросы становления цивилизационного единства мира и определенные аспекты исламского вызова глобализации.

Ключевые слова: ислам, глобализация, глобализационные вызовы, цивилизация, общество.

In this article the question of establishment of unity of the world civilization and certain aspects of Islamic call globalization.

Key words: Islam, globalization, globalization challenges, civilization, society.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку людської цивілізації характеризується розширенням і незворотністю процесів глобалізації, суттєвих трансформацій, які охопили усі сфери людського буття.

Термін «глобалізація» з'явився порівняно недавно. Вважається, що його в науковий обіг вперше ввів американський економіст Р. Робертсон у 1985 р. [2, с. 72]. Під це поняття почали підводити різноманітні процеси виходу суспільного життя в усіх його вимірах (економічних, політичних, культурних, інформаційних,

конфесійних і т. д.) за межі окремих країн і регіонів. Тлумачення цього терміну в словниках, енциклопедіях, а також у індивідуальних дослідженнях дуже залежить від специфіки тієї галузі знань, у контексті якої його розглядають. Однак можна констатувати, що глобалізація – явище універсальне і його розгляд потребує міждисциплінарного підходу.

Немає також єдиної думки щодо того, коли почався процес глобалізації, якою є його періодизація. Р. Робертсон вважав, що глобалізація починається з XV ст. і в своєму розвитку пройшла п'ять фаз: зародкова фаза – XV – середина XVIII ст.; первісна фаза – середина XVIII ст. – до 1870 р.; фаза пристосування – 70-ті роки XIX ст. – середина 20-х рр. XX ст.; фаза боротьби за гегемонію – середина 20-х – кінець 60-х рр. XX ст.; фаза невизначеності – 60–90-і рр. XX ст. [2, с. 72–73]. Таке розуміння історії глобалізації значною мірою зумовлене фахом Р. Робертсона, а також його належністю до «західної» цивілізації. Фактично його періодизація – це періодизація розвитку капіталістичної економіки, яка зародилася в Західній Європі і зараз набула світового (глобального) характеру.

Існують й інші підходи до розуміння історії глобалізації. Низка науковців схильні навіть віднести початки чи передпочатки глобалізації до неолітичної революції. Проте такі підходи, на нашу думку, ведуть до розмивання поняття глобалізації. Під неї починають підводити різноманітні контакти між етносами, поширення ідей, технологій як у регіональному, так і світовому масштабах. Такі контакти були явищем, характерним ще для стародавніх часів. Свого часу вони стали предметом досліджень школи дифузійністів (Фрідріх Ратцель та його послідовники). Звісно, можна відшукати певні спільні моменти, паралелі між глобалізацією та етнічними контактами в стародавні, а тим більше в наближені до нас часи. Однак в такому контексті глобалізація перестає сприйматися як якісно нове явище.

Таким чином *метою статті* є розкриття становлення цивілізаційної єдності світу та певні аспекти ісламського виклику цивілізації.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, глобалізацію все-таки треба трактувати як якісно нове явище, характерне для

наших часів. Недарма цей термін з'явився лише в 80-х роках ХХ ст. А, як відомо, явище стає викінченою реальністю лише тоді, коли воно отримує термінологічне означення й починає осмислюватися.

Глобалізація – не просто реальний емпіричний факт сучасного життя, якого не можна уникнути і з яким потрібно рахуватися, але й психологічно достатньо болісний процес. У ситуації надзвичайної соціальної мобільності і міжнародної міграції, інформаційних і культурних зв'язків, економічних контактів світ, з одного боку, стає більш тісним і взаємозалежним, а, з іншого, – зростає тенденція до супротиву культурній та етнічній уніфікації, нівелюванню ціннісних особливостей і національних традицій різних країн.

Термін «глобалізація» відобразив ту реальність, за якої в другій половині і особливо в кінці ХХ ст. економічні, політичні, культурні процеси «миттєво» почали набувати світового (глобального) характеру. Глобалізація відбувається на декількох рівнях.

По-перше, відбувається глобалізація економічного життя. Її проявом стала поява й інтенсивний розвиток транснаціональних компаній. Транснаціональні компанії організують однотипні виробництва в різних країнах світу. Економіки різних країн, регіонів стають все більше пов'язаними одна з одною. Відповідно, кризові економічні явища, які, здавалось би, мають регіональний характер, можуть набути світового масштабу.

По-друге, в результаті глобалізації економіки на ринках різних країн бачимо все більше й більше однакових товарів, що випускаються транснаціональними компаніями. Причому, ці товари часто досить агресивно витісняють місцеві, традиційні товари.

По-третє, відбувається глобалізація побуту й способу життя. Все більше людей їдять одну й ту саму їжу, п'ють одні й ті самі напої, користуються однаковими засобами особистої гігієни, подібно одягаються, облаштовують свої житла, проводять вільний час і т. д.

По-четверте, глобалізується культура. Мільйони людей споживають однотипну культурну продукцію – дивляться одні й ті самі фільми, подібні телепередачі-шоу, слухають ту саму музику,

читають одні й ті самі книги і т. д. Не дивно, що в них формуються однотипні стереотипи, сприйняття та цінності.

По-п'яте, глобалізується політичне та й загалом ідейне життя. Так, політичні цінності, ідеї, в тому числі й релігійні, які виникли й сформувалися в країнах-лідерах, переважно в США та Західній Європі, нині набувають поширення й утвердження в усьому світі. Наприклад, ідея демократії (в її західноєвропейському варіанті) нині часто трактується як ідея універсальна. Різноманітні течії протестантизму, що сформувалися в США, нині претендують на те, щоб стати течіями світового масштабу. Те саме стосується католицизму, який до II Ватиканського собору (1962–1965 рр.) переважно пов'язувався із західноєвропейськими цінностями. У контексті глобалізації варто осмислювати й зростаючу політичну активність мусульманської спільноти, і факт швидкого поширення ісламу. Причому сам іслам часто розглядається мусульманами як альтернатива «глобалізаційному Заходу».

По-шосте, економічне, побутове, культурне, політичне, ідейне зближення людей, а також інші факторів значно інтенсифікували міграційні процеси. Все більш звичним стає явище, коли поряд, у тому ж самому місті, проживають представники різних народів, релігій, культур і навіть рас.

По-сьоме, відбувається глобалізація низки людських проблем. Так, воєнні конфлікти, де б вони не відбувалися, як правило, набувають глобального характеру. Зокрема, такими є передусім воєнні конфлікти на Балканах, Близькому Сході, Афганістані тощо. Переважно це конфлікти цивілізаційного характеру, де важливу роль відіграє релігійний фактор. Чимало цих конфліктів сприймаються й трактуються як конфлікти між прихильниками християнства й мусульманства.

Також до глобальних проблем можна віднести проблему демографічну. Якщо раніше ця проблема мала регіональний характер і вирішувалася часто за допомогою «природних регулюючих чинників» (природні ресурси обмежували зростання населення), а також війн, міграцій та колонізацій, які все-таки мали обмежений характер, то сьогодні демографічний вибух у тій чи іншій частині, як правило, викликає хвилі міграцій, що доходять до різних частин світу.

Демографічна проблема має безпосереднє відношення до мусульманського світу. Як відзначалося вище, іслам орієнтує своїх adeptів на сімейні цінності й на зростаюче відтворення людського потенціалу, власне, на багатодітність. Тому рівень народжуваності в мусульманських країнах порівняно великий. Водночас чимало цих країн в силу обмеженості свого економічного потенціалу та природних ресурсів не мають можливості забезпечити своєму населенню, яке динамічно зростає, прийнятних умов існування. Тому чимало трудових емігрантів із мусульманських країн намагаються шукати кращої долі в розвинутих та заможних країнах Заходу.

Нарешті, по-восьме, помітно змінюється світосприйняття людей. Вони все частіше вважають себе «громадянами світу», втрачаючи зв'язок зі своєю культурою, традиціями, землею, де вони народилися. Глобалізована людина, як правило, не має сантиментів до своєї землі, вона готова поїхати туди, де можна зробити кар'єру, заробити гроші тощо.

З глобалізацією пов'язують як позитивні, так і негативні явища. Між ними існує справжній діалектичний зв'язок: в дійсності кожний конкретний позитив пов'язаний із конкретним негативом. Наприклад, глобалізація економіки, з одного боку, веде до зростання кількості та поліпшення якості товарів на світовому ринку, що сприймається позитивно. Проте, з другого боку, світова економіка стає менш «прогнозованою», оскільки негативні явища, що виникають в одному регіоні, можуть спричиняти негативні наслідки в інших, благополучних регіонах.

До негативних проявів глобалізації відносять збільшення розриву між технологічно розвинутими і технологічно відсталими країнами. До кола останніх здебільшого й відносяться мусульманські державні утворення. Цей розрив обумовлюється також факторами комунікаційного характеру. Розвиток сучасних засобів комунікації дає змогу країнам, які є провідними в цій галузі, контролювати потік і зміст інформації мало не в усьому світі. Вважається, що зараз у світі проживає близько 200 мільйонів людей, які користуються новими інформаційними технологіями, але більшість з них проживає в США та Західній Європі. Щодо мусульманських країн, то тут така частка людей є незначною.

Загалом можна констатувати, що ісламський світ виявився не готовим до глобалізаційного виклику. Це певним чином було пов'язано з тим, що ще в період раннього Середньовіччя він досягнув достатньо високого рівня розвитку, забезпечивши певні економічні й культурні умови для існування й відтворення мусульманської общини-умми. Щоб забезпечувати ці, як на той час достатньо прийнятні й ефективні умови, потрібна була відповідна консервативна налаштованість.

Саме високий рівень консерватизму мусульманського суспільства, хронологічна «молодість» ісламської цивілізації порівняно з християнською, а також відносно високі стандарти життя не призвели до радикальних змін у цьому суспільстві, як це сталося в Європі в XV–XVI ст., коли почалися кардинальні перетворення в різних сферах життя, що в свою чергу значно прискорило тут суспільний розвиток. Ісламська ж цивілізація в той час продовжувала орієнтуватися на свої традиційні цінності, не піддаючись спокусі новизни.

У наслідок цього уже в XVIII–XIX ст., не говорячи про XX–XXI ст., мусульманська цивілізація почала вочевидь програвати цивілізації європейській, нерідко опиняючись на задвірках світових процесів. Бажання ж деяких лідерів мусульманського світу стати на шлях модернізації «по-європейськи» викликало далеко неоднозначну, переважно негативну реакцію в ісламському середовищі. Та й наслідки цієї модернізації не завжди були такими, на які розраховували їх лідери.

Вказані тенденції лише посилилися на сучасному етапі глобалізації. Передусім варто відзначити, що глобалізаційний виклик виявився достатньо небезпечним для ісламського світу. Економіка мусульманських країн почала інтегруватися в економіку світову. Реально це означало її поглинання економікою розвинутих країн Західної Європи й Північної Америки. Економічна експансія Заходу в ісламський світ посилювалася ще тим фактором, що низка мусульманських країн виявилася багатою на нафтові ресурси.

Інтенсивне «втягування» ісламського світу в поле глобальної економіки закономірно призводить до руйнування традиційного способу життя, культурних, в т. ч. й релігійних, сімейних та інших цінностей, які визначають соціальне обличчя мусульман. При

цьому відбувається надто інтенсивне поширення європейських та американських цінностей та стереотипів. Мусульманський світ на це реагує досить болісно. Його потенціал не був і не є достатнім для того, щоб повноцінно змагатися із західною цивілізацією. Однак цього потенціалу виявилось достатньо для того, щоб покликати до життя суспільні сили, здатні на опозиційні дії щодо мондіалістичної експансії.

Ці відповіді простежуються в кількох площинах.

Напевно, найбільш резонансною є площина воєнна. Між християнською та мусульманською цивілізаціями воєнні конфлікти існували й раніше. Але зараз вони набули специфічної форми. Якщо раніше представники мусульманського світу могли йти на відкритий воєнний конфлікт із представниками європейського світу, то зараз цього вони не можуть зробити, оскільки вочевидь програють європейцям та американцям у воєнному відношенні. Тому вони часто вдаються до прихованих до часу агресивних дій, які нині йменуються «міжнародним тероризмом». Але «міжнародний тероризм» – це крайня і далеко не єдина відповідь мусульманського світу на глобалізацію, яка супроводжується експансією європейських та американських цінностей.

Однак набагато серйозніша реакція мусульманського світу на глобалізацію спостерігається у площині демографічній. Як уже неодноразово відзначалося, в мусульманських країнах останнім часом спостерігається зростання населення, яке публіцисти називають демографічним вибухом. Кількість населення в них інтенсивно зростає, набагато перекриваючи всі показники народонаселення у західних державах.

Цей демографічний вибух обумовлюється такими факторами. З одного боку, мусульмани намагаються зберегти свою традиційну модель сімейних відносин, яка зорієнтована на максимальне відтворення людського потенціалу. Саме ця обставина зумовлює високу народжуваність серед мусульман. З другого боку, певні досягнення європейської цивілізації, зокрема в плані розвитку медицини, забезпечення кращих умов існування тощо, поширюючись в ісламському світі, знизили смертність дітей, створили умови для їхнього виживання. Саме ці фактори помітно знизили ефективність природно-біологічних механізмів, що обмежували ріст населення.

Інтенсивне зростання населення призвело до своєрідної демографічної експансії мусульман у країни Європи й Північної Америки. Дослідники у цих країнах звертають увагу на те, що рівень ісламської ідентичності в мігрантів-мусульман достатньо високий і не дозволяє їм розчинятися в етнічно й конфесійно чужому середовищі. Не дивно, що мусульмани в країнах Заходу й США, як правило, створюють свої відносно ізольовані анклавні, тим самим ніби розширюючи територію свого цивілізаційного впливу.

Не менш важливою площиною, де мусульманський світ намагається конкурувати зі світом Заходу, – це площина релігійна. Іслам уже від часів періоду Середньовіччя довів, що він на євразійському і африканському континентах є ефективним у плані надбання нових adeptів, ніж християнство. Це значною мірою обумовлюється простотою приписів ісламу в побуті, тим, що ця релігія, на відміну від християнства, не вимагала від людини важкодосяжних речей, а намагалася «природно» регулювати звичні й життєві речі. В нинішніх умовах, коли християнський світ зазнав значного впливу секуляризації, ефективність ісламу не тільки не зменшилася, а й навіть збільшилася. При цьому варто урахувати, що іслам – це не лише певний комплекс ідей, а й віровчення, що має соціально-практичну спрямованість і регулює різні аспекти життя правовірного. Ця релігія не просто несе певні ісламські цінності, а й намагається утвердити відповідний мусульманський спосіб життя.

Звісно, не варто уявляти мусульманський світ як щось монолітно ціле. Хоча ядро цього світу складають арабські народи, однак іслам прийняли представники різних етносів та культур – тюрки, іранські народи, частина індусів, деякі народи Південно-Східної Азії, Північної й Центральної Африки тощо. Тому, незважаючи на низку спільних моментів, пов'язаних з універсалізмом віровчення, в ісламському світі спостерігається й значне різноманіття. Відповідно, утворюються певні відмінності у типах реакції різних мусульманських народів на виклики глобалізації.

На нашу думку, можна виділити кілька груп мусульманських народів, які дещо по-різному відповідають на глобалізаційні виклики.

Перша група – це народи, які намагаються адаптувати до своїх умов досягнення європейської цивілізації і навіть прийняти деякі її

цінності. До найбільш «просунутих» у цьому плані країн належить Туреччина, яка претендує на вступ до Євросоюзу. До цієї групи варто також віднести деякі північноафриканські країни, передусім Туніс, а також Єгипет, Марокко, Алжир. З певними застереженнями туди ж варто зарахувати Саудівську Аравію та деякі монархії Перської затоки. Незважаючи на певні кроки в плані європеїзації побуту та інфраструктури, у цих країнах (особливо це стосується Саудівської Аравії) помітним є прагнення зберегти традиційні ісламські цінності або частково адаптувати їх до нових умов.

Друга група – народи, які вже зазнали впливів хвилі модернізації та глобалізації. Однак натомість вони різко відреагували й не сприйняли новацій. Напевно, найбільш яскравим прикладом у цьому плані є Іран, де відбулася ісламська революція – фактично демонстративна відмова від орієнтації на західні стандарти й різке повернення до ісламських традицій. Ще сильніша реакція тенденції в дусі ісламської революції простежується в Пакистані та Афганістані. Для цих країн притаманним є не лише намагання в усій повноті відродити ісламські традиції, але й певним чином ізолювати себе від західного світу й західних впливів. Проявом цих тенденцій стали фундаменталістські рухи на зразок «Братів-мусульман», «Хізб ат-Тахрір» та ін.

Близькими за типом відповідної реакції до цих країн є країни, які в недалекому минулому ставали на шлях «ісламського соціалізму». Передусім тут варто назвати Лівію, Сирію, Йемен та частково колишній Ірак. Ці країни теж намагалися ізолювати себе від Заходу, але ізоляціоністською ідеологією для них був не «відновлений іслам», а «соціалізм», інтерпретований в ісламському дусі. Ці країни свого часу орієнтувалися на СРСР, і в той період тут встановилися диктаторські режими, які викликають несприйняття з боку Заходу. Тут теж помітні спроби зберегти ісламські традиції. Але це збереження не є настільки жорстким, як, наприклад, у Ірані чи Пакистані. До того ж у сучасній Лівії ці традиції часом набувають певного «соціалістичного забарвлення».

Особливу групу країн становлять держави, що виникли в результаті розпаду СРСР і де переважає мусульманське населення. Такими є середньоазіатські республіки, Азербайджан та Казахстан. Ці країни, перебуваючи в складі СРСР, зазнали певної

проєвропейської модернізації. За радянських часів тут було намагання повністю викоринити ісламські традиції. Однак цей процес так і не був доведений до кінця. Хоча, звісно, певні наслідки він все таки мав, і тут відбулося значне руйнування цих традицій. Зараз спостерігається намагання повернутися до них. Щоправда, це зусилля аж ніяк не є радикальним.

Доцільно також виділити групу мусульманських країн та регіонів, яких процеси модернізації та глобалізації захопили поки що недостатньо сильно. Це переважно деякі регіони Північної, Західної та Центральної Африки, а також Центральної та Південно-Східної Азії. Тут продовжують зберігатися ісламські традиції. Щоправда, вони тісно переплетені з місцевими етнічними й культурними традиціями.

Окремо варто сказати про численну мусульманську діаспору в країнах Західної Європи й США, яка останнім часом інтенсивно зростає. З одного боку, представники цієї діаспори змушені пристосовуватися до західних стандартів та умов життя. Але таке пристосування, як правило, загрожує їхній релігійній ідентичності й веде до асиміляції. Як відповідь на такі асиміляційні процеси спостерігається посилення консервативних тенденцій серед представників цієї діаспори, а також намагання повернутися до мусульманських традицій у побуті і зберегти їх.

Висновки. Таким чином, за умови глобалізації, яка кидає новий виклик ісламу, мусульманські богослови спрямовують свою стратегію на збереження і закріплення ціннісно-смыслотворчої функції релігії, поширення її на всі сфери людського буття (сім'ю, економіку, політику, виховання, особистість).

Список використаних джерел і літератури

1. Коч М. Насилие в исламе? Борьба за исламское мировое сообщество / М. Коч ; [Пер. с нем]. – Германия : Логос, 2002. – 272 с.
2. Основи демократії / За ред. А. Колодій. – К. : Канадсько-український проєкт Демократична освіта, 2002. – 680 с.
3. Синенько С. Мусульманський світ: що пішло не так? Відповідь західного історика / С. Синенько // Дзеркало тижня. – 2004. – № 27. – С. 21.

4. Шарипова Р. М. Концепции «национального просвещения» в мусульманских странах: соотношение ислама и секуляризации / Р. М. Шарипова. – М. : Наука, 1991. – 138 с.

УДК 19:001.11

Шевчук К. С.

ОСНОВНИ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ЦІННОСТІ РОМАНА ІНГАРДЕНА

У статті здійснюється аналіз основних аспектів теорії цінності відомого польського філософа Романа Інгардена, автора низки досліджень присвячених аксіологічній тематиці. Основну увагу автор даної статті приділяє наступним проблемам: матерії і формі цінності, типології і способу існування цінності, об'єктивності (суб'єктивності) і релятивності цінності. У статті проаналізовано інтерпретацію цих проблем в філософії Романа Інгардена.

Ключові слова: аксіологія, цінність, етика, естетика, аксіологічний релятивізм.

В статье проведен анализ основных аспектов теории ценностей известного польского философа Романа Ингардена, автора исследований, которые посвящены аксиологической проблематике. Основное внимание автор данной статьи уделяет таким проблемам: материи и форме ценностей, типологии и способу существования ценностей, объективности (субъективности) и релятивности ценности. В статье проанализированы интерпретации этих проблем в философии Романа Ингардена.

Ключевые слова: аксиология, ценность, этика, эстетика, аксиологический релятивизм

In the article the analysis of main aspects of the famous Polish philosopher Roman Ingarden's theory of value is presented. The Author pays attention to the such problems as: substance and form of values, typology of values, the mode of existence of values, their objectivity (subjectivity) and relativity. In the article it is presented the investigation of Roman Ingarden's interpretation of these problems.

Key words: axiology, value, ethics, aesthetics, axiological relativism